

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rozhodčí řízení jako ekvivalent soudního sporu

Pojem „arbitráž“ má řada lidí spojen s mnohamiliardovými platbami našeho státu zahraničním investorům. Ale víte, že tento právní institut může použít každý? K výhodám patří rychlejší vyřízení sporu a nižší poplatky. V našem článku pro ilustraci podáváme přehled základních informací na téma arbitráží.

Výhody a nevýhody arbitráží

Většině lidí při pomyslení, že by měli jít se svým nárokem k soudu, naskakuje husí kůže a raději se této možnosti vzdají, než aby absolvovali několikaleté martyrium jednání, odvolání, nového projednání atd. Nicméně nám právo dává možnost vyhnout se uplatňování práva před soudem a rozhodnutím sporu pověřit nezávislou osobu.

Tato možnost se nazývá rozhodčí řízení, cizím slovem arbitráž. Mezi její výhody patří:

- je rychlejší, a většinou levnější než soudní projednávání věci
- větší volnost stran ve volbě procesních pravidel
- rozhodčí řízení je obecně jednostupňové, tudíž se nelze odvolat a rozhodčí nález nabývá dříve právní moci
- spor nemusí rozhodovat právník, ale je možné rozhodování odborníky v oblasti, jíž se spor týká
- spor nemusí být rozhodován podle práva, ale může být rozhodnut podle zásad spravedlnosti (tj. tak, jak si rozhodce myslí, že je spravedlivé rozhodnout)
- rozhodčí řízení se může konat kdekoliv a kdykoliv
- rozhodčí řízení je zásadně neveřejné
- spor je možné rozhodnout bez jednání, tj. pouze na základě písemných podkladů poskytnutých stranami rozhodci
- je možné určit, v jaké lhůtě je rozhodce povinen rozhodnout (může být dána lhůta např. i 7 dní)
- strany si hradí své náklady na řízení samy, pouze ve výjimečných případech lze přiznat náhradu nákladů

Nevýhody rozhodčího řízení:

- skutečnost, že rozhodce nemůže vydat předběžné opatření, kterým by operativně zakázal např. dispozice s majetkem, který je předmětem sporu
- rozhodce nemůže strany postihovat např. za protahování rozhodčího řízení
- rozhodce svědky nepředvolává, pouze je žádá, aby se dostavili, a nemůže je k výpovědi přimět

Podmínky konání arbitráže

V České republice je rozhodčí řízení upraveno zákonem [216/1994 Sb.](#), o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Podle tohoto zákona je možné dohodnout, že k vyřešení majetkového sporu mezi stranami je příslušný určitý rozhodce či rozhodci, popřípadě stálý rozhodčí soud. Nelze proto dohodnout rozhodčí řízení např. pro urážku na cti či pro rozvod.

Předpokladem arbitrability je tedy:

- majetkový spor (který není sporem vyplývajícím z konkurzu nebo exekuce)
- o tomto sporu je možné podle zákona uzavřít smír
- spor je řešitelný před obecným soudem

Dohoda stran, že svůj spor budou řešit před rozhodčím soudem, se nazývá rozhodčí smlouva a je základem rozhodčího řízení. Rozhodčí smlouvou není nutné veškeré spory z daného právního vztahu podřídit pod pravomoc rozhodce, je možné tyto spory specifikovat s tím, že spory neuvedené v rozhodčí smlouvě budou nadále řešeny obecným soudem (např. rozhodce je oprávněn řešit pouze spory vyplývající z reklamace).

Tato smlouva může mít podobu „smlouvy o rozhodci“, která je samostatnou smlouvou, nebo „rozhodčí doložky“ v jiné smlouvě. Smlouvou o rozhodci je možné dát rozhodci pravomoc k vyřešení již vzniklého sporu, rozhodčí doložkou pouze pro spory, které vzniknou v budoucnu.

Příklad rozhodčí doložky:

Veškeré spory, neshody nebo nároky vzniklé z této smlouvy nebo v souvislosti s ní, z jejího porušení, ukončení platnosti nebo z její neplatnosti, budou rozhodovány s konečnou platností JUDr. Karlem Bartákem. Rozhodce bude v řešení postupovat přiměřeně podle Řádu rozhodčího soudu XY.

Náležitosti rozhodčí smlouvy:

- jméno rozhodce či rozhodců (musí jich být lichý počet)
- vyjádření vůle stran podrobit se rozhodčímu řízení
- specifikace sporů, které jsou rozhodci povinni rozhodnout
- postup, jakým mají rozhodci postupovat v řízení (zda mají rozhodovat podle českého právního řádu, nebo podle zásad spravedlnosti apod.)
- pro procesní náležitosti je možné podpůrně určit pravidla některého stálého rozhodčího soudu
- zda bude rozhodčí nález přezkoumatelný jiným rozhodcem nebo bude konečný
- zda se strany vzdávají práva na odůvodnění nálezu

Arbitráže vedou rozhodci

Rozhodcem může být fyzická osoba, která je zletilá, plně způsobilá k právním úkonům, nestranná a nepodjatá, a která není soudcem obecného či Ústavního soudu České republiky. Pro možnost být rozhodcem tedy není požadováno žádné vzdělání, ani česká státní příslušnost apod. Nicméně je vhodné, aby strany při sjednávání rozhodčí smlouvy myslely na to, co bude obsahem řízení, a podle toho vhodně vybraly rozhodce, popř. rozhodčí senát. Pokud by totiž zvolený rozhodce nebyl schopen zajistit regulérnost rozhodčího řízení, a vydal vadný rozhodčí nález, pak by tento mohl být obecným soudem na návrh strany, jež ve sporu neuspěla, zrušen. Vhodná kombinace např. v obchodních sporech je účetní, ekonom, právník. Některé advokátní kanceláře sami nabízejí možnost rozhodčího řízení.

Pokud strany nevyužijí práva přímo si zvolit rozhodce (tzv. rozhodce ad hoc), pak mohou v rozhodčí smlouvě dohodnout, že spor bude řešen u některého stálého rozhodčího soudu. Tyto soudy jsou vytvářeny většinou na základě zmocnění v zákoně. V České republice je jediným stálým rozhodčím soudem Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (RS HK). Zde si mohou vybrat rozhodce ze seznamu rozhodců, nebo jeho určení mohou nechat na tajemníkovi RS HK. Příkladem mezinárodního rozhodčího soudu je např. Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži.

Fyzická osoba se stává rozhodcem tehdy, jestliže písemně přijme funkci rozhodce. Uvedení určité osoby v rozhodčí smlouvě tudíž tuto osobu nezavazuje k tomu, aby spor rozhodovala a funkci rozhodce nemusí přijmout. Tato možnost odmítnout je poněkud omezená v rozhodčím řízení u stálého rozhodčího soudu, kde lze jmenování rozhodcem odmítnout pouze ze závažných důvodů. Rozhodci jsou povinni zachovávat mlčenlivost, strany informovat o okolnostech, které by mohly způsobit jejich nedůvěryhodnost a působit během řízení na strany tak, aby se dohodly na smírném řešení sporu.

Průběh rozhodčího řízení

Samotné rozhodčí řízení je zahájeno žalobou ke dni, kdy došla rozhodci nebo stálému rozhodčímu soudu, a ten je povinen toto datum vyznačit. K tomuto datu se podobně jako v „obyčejném soudním řízení“ staví veškeré promlčecí a prekluzivní lhůty, a nemůže tak dojít např. k promlčení práva na náhradu škody. Poté rozhodce požádá žalovanou stranu o vyjádření. Pokud rozhodce sezná, že je oprávněn k projednání sporu a nebylo žádáno rozhodnutí pouze na základě písemných podkladů, pak určí místo a čas, kde bude spor projednán, a toto oznámí oběma stranám a případně i svědkům, které strany uvedly. Pokud se svědek odmítne dostavit, pak může rozhodce požádat obecný soud o to, aby svědka předvolal a vyslechl jej. K tomuto je obecný soud povinen. Zápis o výsledku pak obecný soud zašle rozhodci a ten je povinen tento úkon uhradit.

Na základě zjištění skutkového stavu pak rozhodce vynese rozhodčí nález, nebo usnesení. Usnesení se vydává zejména v případech, kdy není možné rozhodnout. Nález musí být usnesen většinou rozhodců, vyhotoven písemně a aspoň většinou rozhodců podepsán. Pokud si strany nesjednaly možnost přezkoumání tohoto nálezu jiným rozhodcem, pak po doručení vyhotovení nálezu stranám tento nález nabývá právní moci a stává se titulem např. pro exekuci.

Jestliže se některá ze stran domnívá, že během řízení došlo k porušení zákona, pak do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu může podat obecnému soudu návrh na zrušení nálezu.

Náklady rozhodčího řízení v porovnání se soudním řízením při sporu o pohledávku ve výši 500 000 Kč:

- Soudní poplatek: 20 000 Kč + úhrada nákladů řízení
- Rozhodčí řízení u rozhodce ad hoc: záleží na dohodě
- Rozhodčí řízení u RS HK: 15 000 Kč

Zatímco náklady u soudního řízení (soudní poplatek, náklady na znalce, svědky, výlohy strany, jež uspěla) vždy hradí ta strana, jež ve sporu podlehla, u RS HK je to komplikovanější. Strana, která ve sporu prohrála, hradí poplatek za rozhodčí řízení. Každá ze stran hradí náklady na provedení důkazů a úkony, jež požaduje. Výlohy stran spojené s rozhodčím řízením si každá strana zásadně hradí sama.

Ve většině případů tak strana, která prohrála spor, je povinna hradit náklady v mnohem menším rozsahu, než by byla povinna hradit u obecného soudu. Toto spolu s možností mít spor rozhodnutý ve velmi krátké době (v praxi se jedná u méně komplikovaných sporů o týdny, maximálně několik málo měsíců) dělá z rozhodčího řízení velmi atraktivní variantu řešení sporu. A je jen škodou stran mnoha sporů, že se o ní tak málo ví.

Zdroj: Osobní finance

Autor: Vít Doležálek

